

شاخصه های خانواده متعالی از منظر قرآن

صفیه نورآبادی

مرضیه رستمی

چکیده

این مقاله با هدف شناسایی شاخصه های خانواده متعالی از منظر قرآن تنظیم و در آن تلاش گردیده تا به این سوال پاسخ داده شود که شاخصه های خانواده متعالی از منظر قرآن چیست؟ این تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی می باشد و روش به کار رفته در آن کتابخانه ای بوده است. ابزار به کار رفته در جهت جمع آوری داده ها، فیش و تحلیل داده ها با استفاده از روش تحلیل محتوا انجام شده است. خانواده خشت بنای جامعه است، لذا تحکیم بنیان خانواده متعالی عامل مهمی در وجود یک جامعه سالم است. ملاک برتری در خانواده متعالی، برخورداری از فضیلت ها و ارزش های اسلامی است. قرآن کریم و روایات منبعی برای شناسایی خانواده متعالی و ویژگیهای آن است. آگاهی از ویژگی های خانواده متعالی و الگوگیری از این خانواده ها اخلاق انسانی را در خانواده ایجاد می کند و یک نگاه الهی به این کانون مقدس می دهد. خانواده در سایه آن به آرامش می رسد. آنچه خانواده را در نگاه دین از جایگاهی رفیع برخوردار کرده، کارکردهای منحصر به فردی است که از خانواده، بنیادی مقدس و از ازدواج، پیمان الهی می سازد. زن و شوهر با آگاهی از دستورات اسلام و روابط بین همسران و فرزندان در خانواده موجب تحکیم و پایداری و تعالی این بنا می شوند و با همان انگیزه که بر تشکیل آن اقدام کرده اند بر دوام و تعالی آن اصرار می ورزند تا وحدت و پویای این نهاد مقدس حفظ شود.

کلیدواژه: شاخصه - خانواده - تعالی

مقدمه

خانواده نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن، شکل می گیرد و با تولید مثل افزایش می یابد. تعالی خانواده یعنی به جنبه های حقیقی انسان پرداخته شود و زمینه های رشد فکری، روحی و اخلاقی زن و مرد فراهم شود و هر دو آگاهانه و مسئولانه فرزندان را بر مدار تربیت الهی و خوی انسانی آموزش و پرورش دهند تا به تولد ثانویه؛ یعنی «تولد اخلاقی انسانی» برسند. متأسفانه امروزه اختلال در نظام مقدس خانواده و بی اعتنایی به اصول و ارزش های آن و تأثیر مخربی که در جامعه ایجاد می کند اهمیت و ضرورت بحث را دو چندان می کند. خانواده نعمتی از نعمت های پروردگار است که خداوند از جنس بشر برای انسان همسر و فرزندی قرار داده تا به باطل ایمان نیاورده و به نعمت خدا کفر نورزند نحل: ۷۲؛ برخی از این خانواده ها به دستور پروردگار عمل نموده و به یکتا پرستی روی آورده و روابط بین اعضای خانواده را بر اساس اندیشه توحیدی بنا نهاده اند که از آنها به خانواده های متعالی یاد می گردد؛ در مقابل برخی از خانواده ها یگانگی پروردگار و ملزومات آن را در اعتقاد، اخلاق و یا رفتار خانواده اصل قرار نداده و خانواده ناهل گشته اند؛ که در قرآن کریم به ذکر هر دو گروه پرداخته شده است و مصادیقی از هر کدام ارائه گردیده است؛ البته شیوه قرآن در تبیین این مصادیق نیز قابل تأمل است؛ نگاه کلی به آیات و سور بیان گر آن است که قرآن در سور مکی بیشتر به ذکر مصادیق خانواده های متعالی پرداخته است؛ خانواده های متعالی اغلب در مورد خانواده انبیاء مطرح است که داستان آنها اغلب در سور مکی آمده است و در سور مدنی در سوره بقره و آل عمران فقط مطرح شده است، شاید به این دلیل که مردم در تربیت اخلاقی و با ذکر مصادیق، بیشتر تأثیر می پذیرند و به طور مطلوب مطالب را درک می نمایند

خانواده متعالی

خانواده در لغت به معنای خاندان، دودمان، اهل خانه، زن و فرزند، و فامیل به کار رفته است (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۶، ص ۹۴۳۸) و به اندازه ای معروف است که نیاز به تعریف ندارد؛ اما شاید تصور همه از آن یکسان نباشد، حتی برخی توصیف آن را کار مشکلی دانسته و طبق نظر اکثریت مردم چنین تعریف کرده اند: خانواده در نظر بسیاری از مردم، به منزله یک واحد اجتماعی است که شامل یک زوج متاهل و فرزندان آنهاست که در خانه ای در کنار یکدیگر زندگی می کنند. (محمودیان، ۱۳۸۷، ص ۷۷) پس می توان عناصر اصلی تشکیل خانواده را زن و مردی دانست که مطابق آداب و رسوم اجتماعی خویش زندگی را در کنار همدیگر آغاز می کنند و احتمالاً فرزندان به جمع آنها افزوده می گردد. بر خلاف نظر عموم مردم که فرزندان را جزء ضروری خانواده می دانند، از دیدگاه قرآن خانواده هایی وجود دارد که خداوند هیچ فرزندی به آنها عطا نمی کند: **لِلّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكَوْرَ أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَ إِنَاثًا وَ يَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيْمًا إِنَّهُ عَلِيْمٌ قَدِيْرٌ** (شوری: ۴۹ و ۵۰)؛ فرمانروایی [مطلق] آسمان ها و زمین، از آن خداست هر چه بخواهد می آفریند، به هر کس بخواهد فرزند دختر و به هر کس بخواهد فرزند پسر می دهد. یا آنها را پسر [ان] و دختر [انی] توام با یکدیگر می گرداند، و هر که را بخواهد عقیم می سازد. اوست دانای توانا.

هدف از تشکیل و تداوم خانواده، به تناسب زن و مردی که آن را تشکیل می دهند، متفاوت است که برخی از اهداف آن را به طور اجمال می توان تحقق جامعه سالم، تداوم نسل، تامین نیازهای اساسی، تربیت اجتماعی نسل، حراست ایمان، جمال اجتماعی، رشد و بالندگی دانست. (محمودیان، ۱۳۸۷، ص ۹۶-۸۴) ولی در منطق قرآن، هدف از تشکیل خانواده، آرامش انسان و دوستی و مهربانی (روم: ۲۱) و ایمان به پروردگار و شکر نعمت پروردگار (نحل ۷۲) معرفی شده است. قرآن در تعبیر از زن، به عنوان یکی از ارکان اصلی خانواده تعبیر گوناگونی را به کار برده است؛ زمانی که از آدم و همسرش سخن به میان می آید، واژه زوج به کار رفته است (بقره: ۳۵)؛ ولی در مواردی چون همسر عزیز (یوسف: ۵۱)، همسر نوح (تحریم: ۱۰)، همسر لوط (تحریم: ۱۰) و همسر فرعون (قصص: ۹) از واژه امراء استفاده کرده است.

علت تفاوت تعبیر را می توان این گونه تبیین کرد که واژه زوج، زمانی به کار می رود که مسئله زوجیت یا جفت بودن مرد برای زن محور و معیار سخن اصلی آیه بوده و حکمت و آیتی را بیان می کند یا در مقام تشریع و تبیین حکمی است؛ اما هر جایی که آیت زوجیت یعنی آن آرامش، دوستی و مهربانی به سبب خیانت یا ناسازگاری در عقاید از میان رفته باشد، دیگر زوج نیست بلکه امراء است. همچنین در مواردی که فلسفه ازدواج با مسئله ای چون عقیم شدن یکی از طرفین از میان برود، امراء به کار رفته است نه زوج. (بنت الشاطی، ۱۳۸۲، ص ۲۲۴-۲۴۶) همچنین در منطق قرآن، هر کسی که از پدر و مادر متولد شود، «اهل» آن خانواده به شمار نمی آید همان طوری که درباره فرزند نوح (علیه السلام) می فرماید: **يَا نُوحُ إِنَّهُ**

لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ (نوح: ۴۶) و از عموی ابراهیم (علیه السلام) در آیاتی (مریم: ۴۲؛ انبیاء: ۵۲) به «اب» تعبیر نموده است (مجلسی، ۱۴۰۴، ج ۱۲، ص ۴۸؛ بلاغی، ۱۴۰۵، ج ۲، ص ۱۴۹) پس می توان گفت: خانواده، به کسی گفته می شود که ارتباط دینی یا آیینی با فرد دارد و به هر زن و شوهری در فرهنگ قرآن، خانواده گفته نمی شود؛ لذا گاهی از هم کیشان به برادر تعبیر نموده است:

قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّى إِذَا دَارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أَخْرَاهُمْ لَأُولَاهُمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٌ وَلَكِن لَّا تَعْلَمُونَ؛ (اعراف: ۳۸) [۳]؛ همچنان که «اخ» علاوه بر این که به فرزند پدر و مادر انسان اطلاق می شود [۴] به هموطن (و به اصطلاح امروزی یا همشهری) نیز اطلاق می گردد، همان طوری که به عاد (اعراف: ۶۵)، صالح (اعراف: ۷۳)، شعیب (اعراف: ۸۵) و نوح (علیه السلام) (شعراء: ۱۰۶) اطلاق گردیده است که به عنوان برادری به سوی قوم خود مبعوث گشته اند. با این حال، مراد از خانواده در این نوشتار، همان والدین و فرزندان می باشد با این توضیح که هر کدام، به تنهایی موضوعیت دارند؛ یعنی وجود زن و شوهر می تواند به عنوان مصداق خانواده مطرح باشد (همان گونه که در مورد حضرت آدم (علیه السلام) ذکر می شود)؛ همچنین وجود یکی از والدین به همراه فرزند، می تواند مصداق خانواده باشد (نظیر حضرت مریم و حضرت عیسی علیهما السلام)؛ همان طوری که وجود فرزندان به تنهایی نیز می تواند مصداقی از خانواده باشند (همانند حضرت موسی و هارون علیهما السلام). دقت در تعبیر «خانواده های قرآنی» بیان می کند که مراد از آن می تواند خانواده های متعالی باشد که در قرآن از آنها ذکری به میان آمده است و همچنین می تواند مراد خانواده هایی باشد که منش و اخلاق قرآنی دارند؛ بی شک مراد از خانواده های قرآنی در نوشته حاضر مورد اول می باشد.

اهمیت تشکیل خانواده از نظر اسلام

اسلام مکتبی کامل، جامع و آخرین دین الهی است و هیچ نظریه درست علمی یافت نمیشود که در اسلام عزیز نباشد و یا مورد تأیید و تأکید این دین قرار نگیرد، یعنی نظرات درست علمی و منطقی مورد تأیید اسلام میباشد، از این رو اسلام اهمیت ازدواج را نه تنها میپذیرد بلکه مبتکر این نظرات میباشد. چه بسا دانشمندانی پی به فواید ازدواج برده و این فایده را به عنوان یک نظریه علمی مطرح میکنند لیکن اسلام همین نظریه را بعضاً بصورت کاملتر در هزار و چهارصد و اندی سال پیش مطرح و برآن تأکید کرده است از معصومین علیهم السلام رسیده که انسان برای اینکه زندگی آرام داشته و به سوی کمال حرکت کند، باید ازدواج کند تا پاسخگوی یکی از نیازهای خدادادی باشد و همچنین در قرآن کریم آیاتی است که انسان میتواند علمی ازدواج را از این آیه شریفه بفهمد: أَرْوَاغًا لِّتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً - روم،

و از نشانه های خداوند این است که همسرانی از جنس خودتان برایتان خلق کرد تا در کنار آنان آرامش یابید و بین شما مودت و رحمت قرار داد. برای اینکه انسان آرامش داشته باشد و بتواند پاسخگوی نیاز فطری خود باشد باید ازدواج کند در غیر اینصورت این نیاز غریزه بسیار قوی به صورتهای دیگر و خطرناکتر بروز خواهد کرد.

البته روشن است که فایده ازدواج منحصر به آرامش جنسی نیست بلکه این یکی از فواید ازدواج از نظر اسلام میباشد. و از فواید دیگر ازدواج تشکیل خانواده است، بنظر اسلام، خانواده کانون مقدسی است که در سایه پیوند زناشویی دو انسان از دو جنس مخالف پایه گذاری شده و با پیدایش و تولد فرزند رنگ و جلوه های ملکوتی می گیرد. نتیجه پیوند دو همسر فرزند یا فرزندی است که عضو جامعه انسانی است و هر کدام ممکن است در آینده فردی سرباز یا سرباز و نگهدار جامعه باشد

جایگاه خانواده در قرآن

دیدگاه قرآن، تشکیل خانواده زندگی زناشویی و خلقت انسان بر مبنای زوجین زن و شوهر از نشانه های خداوند در آفرینش به شمار میرود، در سوره روم شش مسئله در عالم خلقت به عنوان نشانه های وحدانیت خداوند در ربوبیت و الوهیت شمرده شده که یکی از آنها، خلقت زوج برای آدمی است:

نَأْزُوجًا آيَاتِهِ لَتَسْكُنُوا أَنفُسُكُمُ الْإِنِّهَا لَكُمْ وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً - روم، آیه . - ۲۱

و از نشانه های خداوند این است که همسرانی از جنس خودتان برایتان خلق کرد تا در کنار آنان آرامش یابید و بین شما مودت و رحمت قرار داد.

جفت آفرینی زن و مرد، از اهداف بلند آفرینش و زمینه رشد و کمال آنهاست، چه اینکه، هر یک از زن و مرد به تنهایی ناقص بوده و به دیگری نیازمند است و همین احتیاج است که آنها را به سوی هم جذب میکند و با رسیدن به یکدیگر به آرامش و سکون دست مییابند. این امر، اختصاص به انسانهای عادی و معمولی ندارد، بلکه پیامبران نیز که وارستگان جامعهاوند، برای رعایت اصول تکوینی خویش و ارضای مشروع نیازهای جنسی، به ازدواج روی میآوردند، جامعهی کوچک «خانواده» را تشکیل میدادند. قرآن کریم پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله را مخاطب قرار داده و میفرماید:

لَنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ وَ جَعَلْنَا لَهُم أَزْوَاجًا وَ ذُرِّيَّةً - رعد؛ - ۳۸ و ما پیش از تو نیز پیامبرانی فرستادیم، و برای آنها همسران و فرزندان قرار دادیم

ازدواج و تشکیل خانواده از نظر قرآن از چنان ضرورت و اهمیتی برخوردار است که هیچ چیز حتی تهی دستی نمی تواند مانع شود كِحُوا الْأَيَّامِي اجْرَامِنُكُمْ وَالصَّالِحِينَ وَإِمَائِمِنِ بَادِكُمِ إِنَاءً يُغْنِيهِمْ كُونُوا فَقْرًا لِلَّهِ مِّنْوَالِلَ هَفْضُ لِهَوَاسِعِ عَلِيمٌ» - نور، - ۳۲ مردان و زنان بی همسر خود را همسر دهید، همچنین غلامان و

کفایتش کند، عمل اندک هم کافیش باشد.» محمد بن عباد درباره ساده‌زیستی امام (علیه السلام) می‌گوید: «كَانَ جُلُوسُ الرَّضَا (علیه السلام) فِي الصَّيْفِ عَلَى حَصِيرٍ وَ فِي الشَّتَاءِ عَلَى مِسْحٍ وَ لُبْسُهُ الْغَلِيظَ مِنَ الثِّيَابِ حَتَّى إِذَا بَرَزَ لِلنَّاسِ تَزَيَّنَ لَهُمْ؛ (بحار الانوار، ج ۴۹، ص ۸۹)

۶. پرهیز از اسراف

یکی دیگر از دستورات و توصیه‌های گران‌قدر برای تعالی خانواده، دوری از اسراف است که در بسیاری از آیات قرآن کریم به آن دستور داده شده است [وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ (لقمان، ۹)] «مصرفان را هلاک کردیم.»؛ [إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ]؛ (غافر ۲۸) «خداوند کسی را که مسرف و دروغگو است هدایت نمی‌کند.»؛ [كَذَلِكَ زَيَّنَ لِّلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ]؛ (یونس، ۱۲) «بدینسان با وسوسه شیطان کردار مصرفان به نظرشان آراسته آمد.» [أَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ]؛ (غافر ۴۳) «مصرفان همدمان دوزخند.»

۷. صله رحم و معاشرت نیکو

یکی از دستورات دین اسلام، به اعضای یک خانواده مسلمان، ارتباط با خویشاوندان است که از آن به صله رحم تعبیر می‌شود. در سبک زندگی رضوی، حفظ و توسعه روابط خانوادگی آن قدر اهمیت دارد که ترک آن به عنوان گناهی کبیره شناخته می‌شود. عبدالعظیم حسنی (علیه السلام) از امام جواد (علیه السلام) روایت کرده که حضرت فرمودند: پدرم علی بن موسی الرضا از موسی بن جعفر (علیه السلام) نقل فرمودند که عمرو بن عبید بصری نزد امام صادق (علیه السلام) رفت و پس از سلام و نشستن در محضر آن حضرت این آیه را تلاوت کرد: [الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ]؛ (نجم ۳۲) «کسانی که از گناهان کبیره اجتناب می‌کنند.» سپس سکوت نمود؛ حضرت فرمودند: چرا ساکت شدی؟ عرض کرد: دوست دارم گناهان کبیره را از کتاب خدا بشناسم. آن حضرت در پاسخ به برخی از گناهان از جمله ترک عمدی واجبات، عهدشکنی و قطع صله رحم اشاره نمود و فرمود: «مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ مُتَعَمِّدًا مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ فَقَدْ بَرَّئَ مِنْ ذِمَّةِ اللَّهِ وَ ذِمَّةِ رَسُولِهِ وَ نَقَضَ الْعَهْدَ وَ قَطِيعَهُ الرَّحِمِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ؛ (رعد ۲۵) هر کس نماز را عمداً و بی‌دلیل ترک کند و نیز عهدشکنی و قطع صله رحم کند، رابطه‌اش با خدا قطع خواهد شد و خداوند با او پیمانی نخواهد داشت، زیرا خداوند می‌فرماید: «أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ؛ آنها، لعنت و جایگاه بد نصیبشان خواهد شد. (عیون اخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۱، ص ۲۸۷)

۸. مهمان‌نوازی

یکی دیگر از ویژگی‌های، گرمی‌داشت و تکریم مهمان است که جهت رسیدن به تعالی خانواده باید بدان عمل نمود. امام رضا (علیه السلام) به نقل از پیامبر گرمی اسلام (صلی الله علیه و آله) می‌فرماید: «لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا تَحَابُّوا وَ تَهَادَوْا وَ أَدَّوْا الْأَمَانَةَ وَ اجْتَنَبُوا الْحَرَامَ وَ قَرَّوْا الضَّيْفَ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ اتَّوَّا الزَّكَاةَ فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ ابْتُلُوا بِالْفَحْطِ وَ السِّنِّينِ؛ (بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۳۹) تا زمانی که امتم با هم دوستی کنند و به هم

هدیه دهند و امانت را بپردازند و از حرام دوری کنند و از مهمان پذیرائی کنند و نماز را برپا دارند و زکات را بدهند، همیشه در خوشی و خوبی‌اند هرگاه انجام ندهند گرفتار قحطی و خشک‌سالی می‌شوند. (ماهنامه اطلاع‌رسانی، پژوهشی، آموزشی مبلغان شماره ۱۹۶).

نتیجه گیری

تعالی خانواده به معنای پرداختن به جنبه‌های حقیقی انسان و ایجاد زمینه برای رشد آن است. در موضوع تعالی خانواده باید زمینه‌ای برای رشد فکری و روحی و اخلاقی زن و مرد فراهم شود و هر دو آگاهانه و مسئولانه فرزندان را بر مدار تربیت الهی و خوی انسانی آموزش داده و پرورش دهند تا به تولد ثانویه؛ یعنی «تولد اخلاق انسانی» برسند. خانواده متعالی بر اساس دستورات شرع مقدس و احکام عقل شکل می‌گیرد و مناسبات و روابط میان اعضای آن منطبق با استانداردهای اسلامی است و در آن حقوق متقابل افراد رعایت شده و در نهایت خروجی آن انسان‌هایی شایسته و مؤثر در جهت تشکیل جامعه ایده‌آل اسلامی است. آگاهی از ویژگی‌های خانواده متعالی، مورد نیاز هر خانواده است تا با الگوگیری از این خانواده‌ها، اخلاق انسانی را در خانواده پیاده کنند و یک نگاه الهی به این کانون مقدس داشته و در سایه آن به آرامش و هدف‌نهایی خود که رسیدن به کمال و تعالی است برسند. خانواده به مفهوم محدود آن عبارتست از یک واحد اجتماعی، ناشی از ازدواج یک زن و یک مرد، که فرزندان پدید آمده از آنها آن را تکمیل می‌کنند. تعریف دیگری خانواده را شامل مجموعه‌ای از افراد می‌داند که با هدف و منافع مشترک زیر سقفی گرد هم می‌آیند. اسلام خانواده را گروهی متشکل از افراد، دارای شخصیت مدنی، حقوقی و معنوی معرفی می‌کند که هسته اولیه آن را ازدواج مشروع زن و مردی تشکیل می‌دهد و نکاح عقدی است که براساس آن رابطه زوجیت بین زن و مرد برقرار شده و در پس آن طرفین دارای وظایف و حقوق جدید می‌شوند. ارتباط خویشاوندی در سایه نکاح پدید می‌آید؛ اعضای آن دارای روابط قانونی، اخلاقی و عاطفی می‌گردند. خانواده، سنگ بنای جامعه بزرگ انسانی است و در استحکام روابط اجتماعی و رشد تک تک افراد جامعه، نقش مهمی دارد. از این روایت مسأله محوری بحث بسیاری از آیات قرآن کریم واحادیث ائمه معصوم (علیه السلام) می‌باشد. بنابراین مهمترین هدفی که این پژوهش دنبال میکند دست یابی به بایسته‌های خانواده متعالی در سبک زندگی اسلامی برای رشد هر چه بیشتر بشر و جامعه است. نتیجه اینکه آرامش، انسان دوستی، مهربانی و ایمان به پروردگار از جمله اهداف بلند قرآن کریم در تبیین هدف تشکیل خانواده است که اعضای آن می‌توانند در رسیدن همدیگر به کمال حقیقی انسان، یاری رسان باشند؛ به ویژه اگر این خانواده بر اساس اندیشه توحیدی بنا نهاده شده و بتواند قوانین کلی جهت تطبیق با نیازهای روزانه و نحوه رفتار صحیح در سبک زندگی را رعایت نماید

منابع و ماخذ

*قرآن کریم

- ۱- آموزش ترجمه و مفاهیم حمید صفارهرندی، ۱۴۰۴، انتشارات بهشت قلم ج ۱، ص ۱۷۲؛
- ۲- اصول کافی محمدبن یعقوب کلینی، ۱۴۰۷، انتشارات دارالثقلین ج ۱، ص ۴۱۴
- ۳- بحار الانوار، محمدباقر مجلسی، دار احیاء التراث العربی بیروت، ۱۴۰۳ق، ج ۱۰۱، ص ۱۳۱
- ۴- باشگاه خبرنگاران جوان
- ۵- پایگاه علمی فرهنگی اعتقادی الشیعه
- ۶- دوازده قانون زندگی غلامحسین علی مازندرانی، ۱۳۸۸، ج ۱۲، ص ۴۰۹-۵۱۳
- ۷- الفقه المنسوب الی الامام الرضا(علیه السلام)، مؤسسه آل البيت، مشهد، ۱۴۰۶ق، ص ۲۳۹
- ۸- تاریخ طبری محمدبن جریرطبری، ۱۴۱۲، ج ۳۰، ص ۱۲۵
- ۹- تفسیرالمیزان محمدحسین طباطبائی، ۱۴۱۷، ج ۱۹، ص ۱۰۳
- ۱۰- تفسیرنمونه ناصرمکارم شیرازی، ۱۳۷۴، انتشارات دارالکتب الاسلامیه ج ۶، ص ۱۲۶-۱۱۵
- ۱۱- جوانان و ازدواج حمیدرضا محمودیان، ۱۳۸۷، انتشارات دانژه ص ۹۶-۸۴
- ۱۲- سیره اخلاقی امام رضا(علیه السلام)، طاهره بهره‌مند، انتشارات روزنامه اطلاعات، تهران، ۱۳۸۷ش، ص ۶.
- ۱۳- سایت راسخوان
- ۱۴- صحیفه الامام الرضا(علیه السلام)، کنگره جهانی امام رضا(علیه السلام)، مشهد، ۱۴۰۶ق، ص ۴۵
- ۱۵- قصص قرآن صدرالدین بلاغی، ۱۴۰۵، انتشارات امیرکبیر ج ۲، ص ۱۴۹
- ۱۶- لغت نامه علی اکبردهخدا، ۱۳۷۷، انتشارات روزنه ج ۶، ص ۹۴۳۸
- ۱۷- کشف الاسرار ابوالفضل رشیدالدین میبدی، ۱۳۷۱، انتشارات ایران کتاب ج ۸، ص ۲۹۱
- ۱۸- عیون اخبار الرضا(علیه السلام)، شیخ صدوق انتشارات جهان ج ۲، ص ۹۸.
- ۱۹- من لا یحضره الفقیه، شیخ صدوق، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، قم، ۱۴۱۳ق، ج ۴، ص ۴۱۹.

۲۰- وسایل الشیعہ، محمد بن حسن حرعاملی انتشارات قائمیه ج ۲۴، ص ۲۶۵.

۲۱- ماہنامہ اطلاع رسانی، پژوهشی، آموزشی مبلغان شماره ۱۹۶